MARIKA ŚWIESZCZAK
Łódź

Postawy studentów wobec oszczędzania na emeryturę na przykładzie województwa łódzkiego

Wprowadzenie

Starzenie się społeczeństwa jest poważnym problemem współczesnych gospodarek, w tym także polskiej. Na uwagę zasługuje fakt, że województwo łódzkie jest regionem, w którym zjawisko starzenia się ludności będzie miało najbardziej drastyczne konsekwencje – przewiduje się, że do 2030 roku liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrośnie o 47,4%, w tym w miastach o 56% (dla osób powyżej 80. roku życia nastąpi przyrost o 72,7%)¹. Prawie siedmiokrotna przewaga osób w wieku poprodukcyjnym nad osobami w wieku produkcyjnym spowoduje problemy z finansowaniem świadczeń emerytalnych osób starszych, problemy z opieką nad tymi osobami (obecnie na leczenie geriatryczne osób starszych w województwie łódzkim, które jest uznawane za najszybciej starzejące się województwo w Polsce, NFZ przeznacza 1 mln zł, podczas gdy dla województwa śląskiego kwota ta wynosi 14 mln zł; kolejnym problemem jest brak lekarzy specjalistów) oraz problemy z zatrudnieniem wśród osób w wieku przedemerytalnym.

Opinie polskiego społeczeństwa na temat przyszłej emerytury są negatywne – w 2010 roku ponad 50% badanego społeczeństwa uważało, że ich przyszła emerytura pochodząca z obowiązkowych składek będzie znacząco niższa od ich

¹ *Perspektywy demograficzne województwa łódzkiego do 2030 r.*, GUS, Łódź 2005.

obecnym dochodów. Warto podkreślić, że co trzeci Polak w wieku produkcyjnym nie jest w stanie oszacować wysokości swojej emerytury, a co za tym idzie – jakości życia po zakończeniu kariery zawodowej. Świadczyć to może o braku wiedzy na temat wysokości dochodów na emeryturze bądź braku świadomości konieczności oszczędzania na emeryturę. Przekonanie to jest szczególnie widoczne wśród osób rozpoczynających karierę zawodową².

W związku z tak pesymistycznymi prognozami naturalne wydaje się podejmowanie dodatkowych działań mających na celu podnoszenie wartości środków dostępnych w ramach świadczeń emerytalnych. Tymczasem skłonność Polaków do gromadzenia oszczędności na emeryturę jest niewielka: 55% Polaków twierdzi, że nie oszczędza na emeryturę i nie zamierza tego czynić w przyszłości. Analogiczne dane dla krajów Unii Europejskiej pokazują, że problem konieczności oszczędzania na emeryturę został zidentyfikowany wcześniej i mieszkańcy poszczególnych krajów w większym stopniu uświadamiają sobie konieczność oszczędzania (odsetek takich odpowiedzi wahał się w 2011 roku w przedziale 56–88%). Przykładem pierwszych działań podejmowanych na rzecz oszczędzania były dobrowolne plany emerytalne – w Polsce wskaźnik penetracji dobrowolnych planów emerytalnych kształtował się na poziomie 8%, podczas gdy w większości krajów oscylował wokół 50–60%. Świadomość negatywnych efektów starzenia się społeczeństw i niepewnej sytuacji gospodarczej przyczyniła się do podejmowania przez mieszkańców poszczególnych krajów Europy aktywnych przygotowań do okresu emerytalnego (np. w Holandii, Danii, Szwajcarii i Belgii ponad 70% społeczeństwa oszczędza na własną rękę). Wynika to przede wszystkim ze względów finansowych (59% polskiego społeczeństwa uznaje ten powód za najważniejszą barierę), ale istotną grupę (15% ogółu) stanowiły osoby, które uważały, że ten problem ich jeszcze nie dotyczy, lub nie miały wystarczającej wiedzy w zakresie sposobów oszczędzania na emeryturę (4%). Co istotne, pierwszą grupę respondentów stanowiły osoby rozpoczynające karierę zawodową, co może świadczyć o niedocenianiu wagi problemu oszczędzania na emeryturę. Na emeryturę oszczędzają w większej mierze osoby zamożniejsze i lepiej wykształcone, co może świadczyć o wpływie edukacji finansowej na świadomość konieczności oszczędzania na emeryturę³.

² Polacy o dodatkowym oszczędzaniu na emeryturę, CBOS, 2010; *Postawy Polaków wobec oszczędzania*, Raport Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy SA, Warszawa 2012.

³ *Savings for retirement*, TIAA-CREF Life Goals Series, New York 2010.

Celem artykułu jest ocena postaw studentów wobec problemu oszczędzania na emeryturę – diagnoza zachowań wobec problemu starzenia się społeczeństwa i niepewnej przyszłości finansowej na emeryturze, świadomości konieczności oszczędzania na emeryturę i wiedzy finansowej na temat sposobów oszczędzania, a także ocena i analiza związku pomiędzy wiedzą młodych osób na temat sposobów oszczędzania na emeryturę i świadomością konieczności gromadzenia środków finansowych.

1. Metodologia badania

Postawy studentów wobec oszczędzania na emeryturę zostały zbadane przy wykorzystaniu dwóch metod badawczych: ankiety audytoryjnej i indywidualnych wywiadów pogłębionych. Ankieta audytoryjna została przeprowadzona na grupie 597 studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych szkół wyższych (dwóch publicznych: Uniwersytetu Łódzkiego i Politechniki Łódzkiej, oraz dwóch niepublicznych: Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej i Państwowej Wyższej Szkoły w Skierniewicach) w województwie łódzkim. Dobór respondentów był celowy i obejmował 530 studentów studiów wyższych publicznych i 67 studentów studiów wyższych niepublicznych, w tym 465 studentów trybu dziennego i 132 studentów trybu niestacjonarnego oraz 441 studentów kierunków finansowych i 156 studentów kierunków niefinansowych. Indywidualne wywiady pogłębione zostały przeprowadzone z 15 studentami studiów stacjonarnych i 15 studentami studiów niestacjonarnych (szkoły publiczne i niepubliczne), wytypowanymi w czasie ankiety audytoryjnej. Badania zostały przeprowadzone w jednostkach macierzystych studentów.

2. Studenci wobec oszczędzania na emeryturę

Analizując postawy studentów, można zauważyć, że 42% reprezentuje opinię, zgodnie z którą warto jest oszczędzać i to robi, 47% zgadza się, że warto oszczędzać, ale tego nie czyni, a 11% uważa, że nie warto oszczędzać. Co istotne, wśród studentów zarówno kierunków finansowych, jak i niefinansowych przeważała opinia, że warto oszczędzać, ale tego faktycznie nie czynili, podczas gdy wśród osób pracujących dominowały obok deklaracji czyny (rysunek 1).

Rysunek 1. Opinie studentów na temat oszczędzania (sfera deklaratywna i rzeczywiste działania)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Wydatki przynajmniej z miesięcznym wyprzedzeniem planuje 16% respondentów, 58% planuje je na bieżąco, a 26% nie planuje ich wcale. Wśród studentów dominowała postawa, zgodnie z którą wydatki planują na bieżąco (rysunek 2).

Rysunek 2. Opinie studentów na temat planowania wydatków

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Pięćdziesiąt osiem procent badanych deklarowało, że kontroluje tylko większe i największe wydatki, 29% kontroluje nawet najmniejsze wydatki, a 13% nie kontroluje ich wcale. Liczba studentów kierunków finansowych kontrolujących swoje wydatki była zdecydowanie wyższa niż w przypadku studentów kierunków niefinansowych (rysunek 3).

Rysunek 3. Opinie studentów na temat kontrolowania wydatków

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Tylko 11% respondentów nie ulega impulsom zakupowym, 64% ulega drobnym impulsom zakupowym, a 25% często decyduje się na nieprzewidziane wydatki. Drugi typ postawy dominował zwłaszcza wśród studentów studiów finansowych (rysunek 4).

Na podstawie przeprowadzonego badania można zbudować profil osoby u progu kariery zawodowej:

- ma świadomość konieczności oszczędzania, ale tego nie czyni;
- wydatki planuje na bieżąco;
- kontroluje tylko większe i największe wydatki;
- zwykle nie ulega impulsom zakupowym, choć zdarzają się nieplanowane wydatki.

Rysunek 4. Opinie studentów na temat ulegania impulsom zakupowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Nawet drobnej kwoty z przeznaczeniem na emeryturę nie odkłada 90% badanych (czyni to zaledwie 10% respondentów), a 43% nie robi planów finansowych na przyszłość (31% osób robi takie plany). Tylko 16% respondentów deklaruje, że oszczędza pieniądze, by mieć zabezpieczenie na starość. Większość z nich nie chce się martwić wysokością swojej emerytury, bo uważa, że życie jest za krótkie na zamartwianie (opinia 55% osób, w tym 87 kobiet), a ponadto że ma ważniejsze wydatki niż oszczędzanie na emeryturę (opinia 64% osób, w tym 287 mężczyzn). Co istotne, 71% badanych uważa, że oszczędzanie na emeryturę nie jest najważniejszym celem oszczędzania. I tak, 63% badanych osób deklaruje, że nie jest w stanie zrezygnować z niektórych bieżących wydatków na rzecz oszczędzania na emeryturę, a 47% nie zgadza się z opinią, że od dziecka należy wpajać konieczność oszczędzania na emeryturę (przy 34% opinii zgodnych z tym twierdzeniem), a 44% uważa takie działania za bezcelowe. Ponadto 41% respondentów wskazało jako nieprawdziwe stwierdzenie, że na emeryturę trzeba oszczędzać od najwcześniejszych lat (31% osób uznało je za prawdziwe), 47% respondentów wyraziło obawę, że kiedyś zabraknie im pieniędzy do tego, by godnie żyć (34% osób nie żywi takich obaw), a 46% często martwi się o swoją przyszłość finansową na emeryturze.

W obecny system emerytalny nie wierzy 66% respondentów, a 71% jest zdania, że obowiązkowe składki odciągane z wynagrodzenia wystarczą im na godne życie na emeryturze. Co istotne, 62% osób uważa, że świadczenie emerytalne,

które otrzyma w przyszłości, nie wystarczy na godne życie i z tej perspektywy dostrzega konieczność oszczędzania na emeryturę (choć w znacznej części tego nie czyni). Jednak 47% badanych wskazało, że nie wierzy, iż jest w stanie oszczędzić wystarczająco dużo pieniędzy, by spokojnie żyć na emeryturze (tylko 18% sądzi inaczej). Z kolei 32% respondentów uważa, że nie ma instrumentu finansowego, który umożliwiłby mi skuteczne oszczędzanie na emeryturę, 20% opinii przeciwnych i 48% neutralnych (brak opinii wynikał często z braku wiedzy na temat skutecznych sposobów oszczędzania na emeryturę). Postawy studentów wobec oszczędzania na emeryturę przedstawiono na rysunku 5.

Oszacować wysokość swojej przyszłej emerytury nie jest w stanie 93% respondentów, a 74% osób, które potrafi obliczyć wielkość swojej emerytury, nie jest z niej zadowolona. Tu 83% badanych jest również zdania, że oprócz Systemu Ubezpieczeń Emerytalnych konieczne jest dodatkowe oszczędzanie na emeryturę. Osoby, które deklarowały oszczędzanie na emeryturę, korzystały przede wszystkim z kont osobistych, kont oszczędnościowych, lokat terminowych złotych i trzymały oszczędności w domu (rysunek 6).

Czterdzieści jeden procent osób, które posiadają oszczędności, określiło ich wartość na wysokość miesięcznych dochodów, 31% na maksymalnie ich trzykrotność, 7% na maksymalnie ich sześciokrotność, 21% na maksymalnie ich dwunastokrotność, a tylko 11% na wartość większą niż ich dwunastokrotność.

Wśród najistotniejszych przyczyn nieoszczędzania na emeryturę badani wskazywali brak pieniędzy (60% odpowiedzi), zbyt odległą perspektywę (27% odpowiedzi), brak wiary, że poprzez inwestycje w klasyczne instrumenty finansowe można zaoszczędzić na godne życie na emeryturze (4% odpowiedzi), pogląd, że ten problem nie dotyczy ankietowanego (1% odpowiedzi) i ważniejsze kierunki oszczędzania (8% odpowiedzi) (rysunek 7).

Co istotne, większość badanych osób, wskazując instrumenty finansowe najskuteczniejsze z punktu widzenia możliwości powiększenia swojej emerytury, wskazywała instrumenty, które nie nadają się do oszczędzania długoterminowego (rysunek 8).

Większość respondentów uznała przedział wiekowy 26–35 lat za najodpowiedniejszy do rozpoczęcia oszczędzania na emeryturę (31% respondentów wskazało tę odpowiedź) (rysunek 9).

Większość badanych osób informację o sposobach oszczędzania na emeryturę czerpie z artykułów i programów na temat oszczędzania, od znajomych i rodziny, od pracowników instytucji finansowych oraz z własnej wiedzy (rysunek 10).

Rysunek 5. Postawy studentów wobec oszczędzania na emeryturę

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety audytoryjnej.

Rysunek 6. Wykorzystanie poszczególnych instrumentów finansowych w oszczędzaniu na emeryturę

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Rysunek 7. Powody nieoszczędzania na emeryturę

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Rysunek 8. Wybór poszczególnych instrumentów finansowych jako najskuteczniejszego sposobu oszczędzania na emeryturę

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Żaden badany nie wykazał się kompletną wiedzą na temat znajomości Systemu Emerytalnego oraz podstaw finansów w ramach testu wiedzy. Przeciętnie respondenci znali odpowiedź na 16 z 28 pytań, co wskazuje na istotne braki w wiedzy ekonomicznej, szczególnie że 74% badanych ukończyło lub jest w trakcie studiów na kierunku finansowym (w tabela 1 zawarto pytania w ramach testu ekonomicznego).

Rysunek 9. Wybór poszczególnych instrumentów finansowych jako najbezpieczniejszych sposobów oszczędzania na emeryturę

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Rysunek 10. Źródła pochodzenia wiedzy na temat sposobów oszczędzania na emeryturę

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Tabela 1

Test wiedzy

Pytanie	Dostępne odpowiedzi	Liczba poprawnych odpowiedzi
1	2	3
Co to jest indeks funduszu?	Portfel instrumentów finansowych, w który można zainwestować środki Konto emerytalne zwolnione z podatku Fundusz, który kupuje i zarządza akcjami wszystkich spółek na danym rynku Portfel, który zawiera obligacje różnych sektorów rynkowych	148
Minimalny wiek emerytalny (dla kobiet i mężczyzn) to	65 lat 66 lat 67 lat 70 lat	148
Jaka jest różnica pomiędzy IKE a IKZE? (proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe sformułowania)	Wpłaty na IKE są niezależne od dochodów, a na IKZE zależą od ich wysokości IKE i IKZE zapewniają zwolnienie z podatku od zysków kapitałowych Wypłata z IKE nie jest opodatkowana, a z IKZE podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym	141
Lokata z kapitalizacją miesięczną odsetek w porównaniu do lokaty bez miesięcznej kapitalizacji odsetek	Zapewnia na koniec okresu trwania umowy wyższy zysk z lokaty Zapewnia na koniec okresu trwania umowy niższy zysk z lokaty Zapewnia na koniec okresu trwania umowy taki sam zysk z lokaty	474
W przypadku kredytów o ratach malejących	Raty kapitałowe są w każdym miesiącu takie same, a raty odsetkowe maleją z miesiąca na miesiąc Raty odsetkowe są w każdym miesiącu takie same, a raty kapitałowe maleją z miesiąca na miesiąc Zarówno raty odsetkowe, jak i raty kapitałowe, maleją z miesiąca na miesiąc	213
Jaki procent wynagrodzenia brutto stanowią składki na ubezpieczenia społeczne?	19,52% 19% 25%	290
Ile wynosi obecnie (w przybliżeniu) minimalna wartość brutto emerytury?	900 zł 880 zł 840 zł 1000 zł	252
Które z filarów Polskiego Systemu Ubezpieczeń są obowiązkowe?	Fundusz Ubezpieczeń Społecznych Otwarty Fundusz Emerytalny Indywidualne Konto Emerytalne	137
Świadczenia emerytalne z I i II Filaru po przejściu na emeryturę będą stanowiły mniej niż 50% wysokości ostatnich zarobków	Prawda Fałsz	291
Oszczędzanie w IKE jest zwolnione z podatku od zysków kapitałowych	Prawda Fałsz	402

1	2	3
Kredyt można zaciągnąć tylko w banku	Prawda Fałsz	342
Gdy Bank Centralny podnosi stopę rezerw obowiązkowych	Spada ilość pieniądza w gospodarce Wzrasta ilość pieniądza w gospodarce Ilość pieniądza w gospodarce nie zależy od stóp procentowych	375
Fundusze inwestycyjne	Mogą inwestować nasze środki w akcje Zawsze muszą inwestować nasze środki w akcje	479
Do ryzykownych form inwestowania należą (proszę zaznaczyć wszystkie poprawne)	Akcje Obligacje Lokaty Kontrakty terminowe Opcje	290
Trwały spadek wartości pieniądza to	Inflacja Deflacja Depresja	226
Bankowy Fundusz Gwarancyjny zabezpiecza do 100% wartości depozytów do równowartości	100 000 euro 200 000 euro 500 000 euro	356
Udzielona bankowi dyspozycja dłużnika obciążenia jego rachunku określoną kwotą i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela to	Polecenie przelewu Polecenie zapłaty PayU	218
Które z poniższych zjawisk stwarza największe zagrożenie dla bezpieczeństwa emerytalnego	Inflacja Wzrosty i spadki inwestycyjne Zmiana wartości posiadanych aktywów Wszystkie z wymienionych	372
Jaka jest największa wada inwestowania na rynkach walutowych?	Wysokie ryzyko Wysokie podatki Trudności w dostępie do rynku	449
Oprocentowanie obligacji	Wypłacane jest po upływie okresu odsetkowego Wypłacane jest w trakcie okresu odsetkowego	467

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety audytoryjnej.

Osoby rozpoczynające karierę zawodową dzielą się na dwie kategorie: podejmujący działania w zakresie oszczędzania na emeryturę oraz niepodejmujący działań w zakresie oszczędzania na emeryturę. Pierwszy typ badanych charakteryzował się większą świadomością w zakresie konieczności oszczędzania na emeryturę, w tym także w sferze rzeczywistych działań: „Zdaję sobie sprawę, że pod względem finansowym zabezpieczenie przyszłości (bliższej, jak i tej dalszej na emeryturze) jest bardzo ważne i należy zacząć pracować na swoją przyszłość jak najszybciej”. Osoby te mają zwykle większą wiedzę finansową, wynikającą także z rodzaju kończonych studiów (kierunki finansowe): „Kierunek studiów, jaki wybrałem, na pewno wpływa pozytywnie na świadomość problemu”; „Dla nas, studentów kierunków finansowych, jest to łatwiejsze niż dla osób bez wiedzy

ekonomiczno-finansowej. Mogą sobie nie zdawać sprawy, jak istotne jest pomnażanie pieniędzy już teraz, by za 30–40 lat móc cieszyć się wystarczającą emeryturą. Taki horyzont dla nas nie jest niczym nowym (potrafimy sobie wyobrazić bony skarbowe 20-letnie i idee kredytu hipotecznego na wiele dziesiątek lat), ale osobom niemającym takiej podstawy, takiej wiedzy może się wydawać, że na myślenie o emeryturze przyjdzie czas za kilka, kilkanaście lat”. Ta grupa badanych wykazała się także większą znajomością instrumentów umożliwiających oszczędzanie długoterminowe. Osoby te zwykle wcześniej podejmowały decyzje o odkładaniu oszczędności, ale także bardziej kontrolowały swoje wydatki.

Z kolei drugi rodzaj badanych charakteryzował się koncentracją na bieżących wydatkach i potrzebach: „W moim życiu nie ma obecnie miejsca na oszczędzanie na emeryturę, ponieważ wszystko wydaję na bieżące potrzeby”. Sam problem oszczędzania na emeryturę był dla tych osób zbyt odległy: „O przyszłości myślę, ale raczej tej najbliższej. Temat emerytury jest dla mnie zbyt odległy”. Ponadto najistotniejszym problemem zgłaszanym przez te osoby był brak środków: „Ludziom młodym nie jest łatwo myśleć o oszczędzaniu na emeryturę, ponieważ mają zbyt wiele bieżących wydatków, a sama emerytura jest zbyt odległa, żeby zaprzętać sobie nią głowę teraz. Nie jestem w stanie systematycznie oszczędzać na emeryturę, nie mam na to po prostu środków”. Jednak osoby te mają świadomość konieczności oszczędzania na emeryturę: „Wydaje nam się, że zawsze mamy pilniejsze wydatki w tej chwili, a z oszczędzaniem na emeryturę możemy jeszcze poczekać [...], gdyby moja sytuacja finansowa była wystarczająco stabilna i byłabym pewna, że uda mi się odłożyć bez żadnego problemu jakąś określoną kwotę pieniędzy (np. co miesiąc) to na pewno myślałabym o tym, żeby zacząć oszczędzać na przyszłą emeryturę”. Badani w dużej mierze mieli także świadomość braku wiedzy w tym obszarze: „niestety, nie [mamy wiedzy w zakresie oszczędzania na emeryturę] – większość z nas nie wie, ile będzie mieć środków na emeryturze, nie wie, jak pomnażać środki na emeryturę, co robić, by była ona wyższa”.

Obie grupy zgodnie podkreślały, że brakuje wsparcia instytucjonalnego w oszczędzaniu na emeryturę: „Nie dostajemy takiego wsparcia, coś tam się mówi w reklamach telewizyjnych czy wiadomościach przy okazji zmian w systemie emerytalnym, ale większość Polaków nie jest w stanie przełożyć tego na swoją sytuację na emeryturze. Moim zdaniem, powinno być większe wsparcie – powinno się edukować Polaków, ale także zapewnić odpowiednie narzędzia, instrumenty do skutecznego oszczędzania na emeryturę”.

Podsumowanie

Badanie pozwoliło na wysnucie następujących wniosków:

1. Wśród badanych studentów kierunków niefinansowych świadomość konieczności oszczędzania na emeryturę jest zdecydowanie niższa niż w przypadku kierunków finansowych.
2. Badani studenci kierunków niefinansowych w większości nie dysponują wiedzą na temat sposobów oszczędzania na emeryturę (wśród studentów kierunków finansowych wiedza ta jest wyższa).
3. Respondenci w znikomym stopniu oszczędzają na emeryturę ze względu na brak środków oraz ze względu na konieczność sfinansowania bieżących potrzeb (w tym związanych z usamodzielnieniem się).
4. Badani studenci odczuwali potrzebę edukowania w zakresie oszczędzania na emeryturę.
5. Respondenci okładają problem oszczędzania na emeryturę ze względu na brak wiary w obecny system emerytalny, niepewność swojej przyszłości finansowej oraz brak wystarczającej edukacji w tym zakresie.
6. Pomiędzy wiedzą finansową a świadomością konieczności oszczędzania na emeryturę istnieje związek liniowy (im ta wiedza jest wyższa, tym świadomość konieczności oszczędzania na emeryturę jest wyższa).
7. Na decyzję o oszczędzaniu na emeryturę wpływa przede wszystkim brak wolnych środków i zbyt odległa perspektywa (bieżące wydatki są ważniejsze niż przyszła emerytura).
8. Na skłonność do oszczędzania na emeryturę ma wpływ poziom dochodu, wysokość posiadanego majątku, wiedza finansowa, skłonność do konsumpcji, prowadzenie konsumpcyjnego stylu życia, wysokość i pilność wydatków bieżących, etap kariery zawodowej.

Literatura

Perspektywy demograficzne województwa łódzkiego do 2030 r., GUS, Łódź 2005.

Polacy o dodatkowym oszczędzaniu na emeryturę, CBOS, 2010.

Postawy Polaków wobec oszczędzania, Raport Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy SA, Warszawa 2012.

Savings for retirement, TIAA-CREF Life Goals Series, New York 2010.

**The attitudes of students to save for retirement on the example
of the region of Lodz**

Summary

Students are faced with many problems – one of them is saving for retirement. Among many challenges of adult life, those entering the work must also choose the moment in which they start regular putting money aside to secure a prosperous life at the end of their working life. A specific problem of students is the lack of knowledge about ways to save for retirement, but to make matters worse the lack of awareness of the need to save for retirement. The result is that the moment of start putting money is postpone, which over the years may result in the deterioration of the quality of life in retirement. The aim of the publication is to assess the attitudes of students to saving for retirement on the example of the region of Lodz.

Keywords: saving for retirement, career, attitude towards saving

Translated by Marika Świeszczak